

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні вченої ради
філологічного факультету
протокол № 8 від 17.02.2021 р.

ПРОГРАМА

фахового випробування вступників
для здобуття ступеня освіти «Магістр»

Спеціальність 053 Психологія

Освітня програма Психологічна реабілітація

Вінниця, 2021

Програма фахового вступного випробування з загальної психології, соціальної психології, медичної психології, вікової психології, психодіагностики, експериментальної психології для вступників на здобуття освіти за ступенем освіти «Магістр» за спеціальністю 053 Психологія, освітньою програмою «Психологічна реабілітація», 2021 рік. – 27 с.

Розробники:

ОВЕРЧУК В.А., д-р економічн. н., професор, доцент, в. о. завідувача кафедри психології

КУШНІР Ю.В., к.пед.н., доцент, доцент кафедри психології

ПУЗЬ І.В., к.психол.н., доцент, доцент кафедри психології

ВАСЮК К.М. к.психол.н., доцент, доцент кафедри психології

Пояснювальна записка

Для вступу на навчання за ступенем освіти «Магістр» за спеціальністю 053 Психологія, освітньою програмою «Психологічна реабілітація» філологічного факультету Донецького національного університету імені Василя Стуса необхідно скласти фахове вступне випробування з загальної психології, соціальної психології, історії психології, вікової психології, психодіагностики, експериментальної психології.

Головним завданням фахового випробування вступників спеціальності «Психологія» для здобуття СО «Магістр» є перевірка рівня фахової компетентності майбутнього фахівця, виявлення рівня його фундаментальної та спеціальної підготовки.

Важливим завданням фахових випробувань постає пошук вступниками взаємозв'язків між різними психологічними курсами й уміння застосовувати набуті знання в різних психологічних курсах при розкритті певного теоретичного, теоретико-прикладного чи суто прикладного питання або в суто практичному аналізі того чи іншого психологічного явища.

Фахове випробування вимагає від вступників оперувати теоретичними знаннями, аналізувати ті чи інші ідеї, розкривати певні гіпотези й концепції. Воно орієнтоване на перевірку системи знань вступника та вміння чітко будувати свою відповідь із використанням належної кількості фактів і аргументів.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СКЛАДОВИХ ФАХОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Предмет і задачі загальної психології. Виникнення психології як науки. Психологія як експериментальна наука (В. Вундт, В. Бехтерев). Поняття про психіку у світлі матеріалістичного вчення. І. Сеченов про відображуючу діяльність мозку. Розвиток рефлексної теорії у роботах І. Павлова.

Стадії розвитку психіки. Поняття про розвиток. Філогенез і онтогенез. Подразливість. Поява психічної форми відбитку. Стадії та рівні психіки за О. Леонтьєвим і К. Фабрі. Свідомість як вищий ступінь розвитку психіки. Теорії походження людини та свідомості. Основні відмінності психіки людини від психіки тварин. Структура свідомості людини. Основні компоненти самосвідомості.

Спрямованість і розвиток особистості. Потреби (матеріальні, духовні, суспільні). Структура спрямованості (потяги, бажання, інтереси, нахили, ідеали, світогляд, переконання). «Я-концепція». Самооцінка та рівень домагань. Розвиток особистості.

Поняття про особистість та її структуру. Співвідношення понять «людина», «особистість», «індивідуальність». Багатозначність поняття особистості у психології. Умови формування особистості. Поняття про соціальну роль. Біологічне та соціальне в структурі особистості, «ендопсихіка» та «екзопсихіка». Структура особистості за К. Платоновим, С. Рубінштейном, К. Ковальовим, З. Фрейдом та ін.. Внесок вітчизняних психологів у розробку теоретичних проблем психології особистості (Л. Виготський, О. Леонтьєв, Л. Божович та ін.).

Поняття про темперамент та його структуру. Характерні особливості кожного типу темпераменту. Своєрідність поєднання в кожному типі темпераменту сензитивності, реактивності, активності, емоційної збудженості, темпу психічних реакцій, пластичності (В. Мерлін).

Вчення про характер. Природне і набуте в характері. Походження терміну «характер». Структура характеру. Зміст характеру (ставлення до інших людей, ставлення до себе, ставлення до праці). Форма характеру (вольові властивості особистості, темперамент, звички та манери поведінки). Симптомокомплекси. Поняття про акцентуацію. Вісь вираженості характеру. Класифікація акцентуацій за К. Юнгом, К. Леонгардом, А. Лічко та ін.

Види і рівні здібностей. Загальні здібності та їхня структура. Спеціальні здібності. Здібності до спілкування з людьми та предметно-пізнавальні здібності. Рівні здібностей. Талант та геніальність. Обдарованість та її структура. Вимірювання здібностей. Розвиток і формування здібностей.

Класифікація відчуттів. Систематична класифікація І. Шеррінгтона (інтероцептивні, пропріоцептивні, екстероцептивні відчуття). Структурно-генетична класифікація Х. Хеда (протопатичні і епікритичні відчуття).

Властивості та ілюзії сприймання. Вибірковість. Предмет і фон у сприйманні. Аперцепція: роль знань, інтересів, нахилів, емоційних станів, поглядів, переконань. Установка і сприймання. Експерименти Е. Еймса. Осмисленість і константність сприймання.

Індивідуальні особливості пам'яті. Типи пам'яті в залежності від ведучого аналізатора. Типи пам'яті в залежності від швидкості запам'ятовування та міцності збереження інформації. Об'єм, точність, мобілізаційна готовність, впевненість у правильному відтворенні. Вікові та професійні особливості пам'яті.

Взаємозв'язок мислення та мовлення. Функції мовлення. Зовнішнє мовлення. Усне мовлення (діалогічне і монологічне). Письмове мовлення. Внутрішнє мовлення (внутрішнє проговорювання і власне внутрішнє мовлення). Розвиток мовлення і мислення їх взаємовплив. Поняття про інтелект. Моделі інтелекту. Моделі Ч. Спімена, Г. Гілфорда, Л. Терстоуна, Г. Айзенка, Ж. Паже, Равена. Дослідження А. Біне.

Види та прийоми уяви. Види уяви. Ненавмисна та навмисна уява. Відтворююча (репродуктивна) та творча уява. Прийоми творчої уяви

(агломутинація, аналогія, акцентування, перебільшення та зменшення, типізація). Мрія. Індивідуальні відмінності в уяві.

Властивості та закономірності уваги. Обсяг уваги; методи її вивчення, показники обсягу уваги, врахування в практиці. Розподіл; умови, необхідні для виконання двох і більше діяльностей, індивідуальні відмінності. Концентрація; методи вивчення, індивідуальні відмінності. Стійкість. Умови, що сприяють коливанням уваги. Переключення. Завершене і незавершене. Залежність від характеру попередньої і подальшої діяльності. Зв'язок з типологічними особливостями особистості. Уважність як властивість особистості. Природа неуважності. Розвиток і виховання уваги. Управління увагою. Методи дослідження уваги.

Емоційні стани. Настрій. Чинники, які зумовлюють настрій. Афекти. Стадії афекту. Зовнішні прояви. Стрес. Праці Г. Сельє. Стрес-фактори. Врахування стресу в різних сферах людської діяльності. Фрустрація. Форми виявлення. Вимірювання та врахування реакцій людини в стані фрустрації.

Визначення та структура відчуттів. Моральні почуття та їх особливості (соціальний характер, складність і багатогранність, дієвість). Інтелектуальні почуття, діапазон виявлень. Почуття гумору та іронії. Естетичні почуття, їх соціальний характер. Захоплення та пристрасті. Стенічні та астенічні почуття.

Вольові якості особистості. Проблема волі. Основні психологічні теорії волі. Воля та вольові процеси. Фізіологічні основи волі. Вольові дії та їх характеристика. Вольові якості особистості. Виховання і розвиток волі.

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Предмет соціальної психології. Поняття про предмет соціальної психології. Дискусія про предмет соціальної психології у 20-ті роки. Точки зору Г. Челпанова, К. Корнілова, П. Блонського, В. Бехтерева, Л. Виготського. Сучасні уявлення про предмет соціальної психології. Три підходи до питання про предмет психології (наука про «масовидні явища психіки», психологію особистості; «синтетичний» підхід). Питання про

кордони соціальної психології (інтрадисциплінарний та інтердисциплінарний підходи). Завдання соціальної психології і проблеми суспільства. Існування «двох» соціальних психологій. Коректне ставлення до закордонної соціальної психології.

Історія розвитку соціально-психологічного знання. Передумови виникнення соціальної психології. Соціально-психологічні явища у первісно-общинному суспільстві. Зародження соціально-психологічних ідей у надрах філософії (Платон, Арістотель, Н. Макіавеллі, Гоббс, Руссо, Гегель, І. Бентам, А. Сміт, О. Конт). Погляди М. Лазаруса, Г. Стендаля, В. Вундта, Ч. Дарвіна, Г. Спенсера, З. Фрейда. Оформлення соціальної психології у самостійну науку.

Дослідження У. Томаса та Ф. Знананецького, Е. Боргадуса, Л. Терстоуна, Р. Лайкерта, Я. Морено, К. Левіна. Розвиток соціальної психології в США та Європі. Основні теоретичні підходи в західній соціальній психології (соціокультурний, еволюційний, феноменологічний, соціально-когнітивний). Теорія соціального научення, інтеракціонізм. Розвиток вітчизняної соціальної психології. Погляди Г.В. Плеханова, В.М. Бехтерева, Л.С. Виготського, А.С. Макаренка. Період застою. Відродження і сучасний стан науки.

Методологічні проблеми соціально-психологічного дослідження. Значення методологічних проблем у сучасній науці. Три рівні наукового підхода (загальна методологія, часткова або спеціальна методологія, методологія як сукупність методичних прийомів дослідження). Специфіка наукового дослідження в соціальній психології. Проблема емпіричних даних. Інтеграція даних у принципи, побудова гіпотез і теорій. Обов'язковість перевірки гіпотез і побудова на цій базі обґрунтованих передбачень.

Проблема якості соціально-психологічної інформації. Репрезентативність та надійність інформації. Обґрунтованість (валідність), стійкість, точність. Загальна характеристика методів соціально-психологічного дослідження. Спостереження; вивчення документів

(контент-аналіз); опитування (анкети, інтерв'ю); тести (у тому числі і соціометричний тест); експеримент (природний і лабораторний). Дискусійні проблеми використання методів соціально-психологічного дослідження. Валідність лабораторного експеримента. Розенталь-ефект. Взаємодія дослідника з піддослідним.

Спілкування в системі людських відносин. Поняття про спілкування (відмінність комунікації від спілкування). Питання про «здібності» до спілкування. Функції, зміст, засоби спілкування. Рівні спілкування. Види спілкування.

Комунікативний та інтерактивний боки спілкування. Специфіка обміну інформацією у комунікаційному процесі. Комунікативні бар'єри. Спонукальна та констатуюча інформація. Засоби комунікації. Вербальна комунікація. Невербальна комунікація. Оптико-кінетична система знаків (кінесіка). Паралінгвістична та екстралінгвістична система знаків. Організація простору і часу комунікативного процесу. Проксеміка (Е. Холл). Контакт очей. Спроби знайти одиниці тіло-рухів (К. Бердвістел) та міміки (П. Екман). Місце взаємодії у структурі спілкування. «Прибудування зверху та знизу». Транзактний аналіз Е. Берна. Стилї взаємодії. Типи взаємодії (кооперація та конкуренція). Експериментальні схеми реєстрації взаємодії. Схема Р. Бейлса. Взаємодія як організація сумісної діяльності.

Перцептивний бік спілкування. Поняття соціальної перцепції. Варіанти соціально-перцептивних процесів. Механізми взаєморозуміння у процесі спілкування. Ідентифікація, рефлексія, емпатія. Теорія каузальної атрибуції (Ф. Хайдер). Параметри причинності. Теорія “відповідного висновку”. Фундаментальна помилка атрибуції. Розбіжності між особою, яка діє, і спостерігачем. Схильність на користь власного “Я”. Вплив установки на сприймання. Дослідження А.А. Бодальова. Ефекти міжособистісного сприймання (ефект ореолу, новизни та первинності, стереотипізації). Точність міжособистісної перцепції. Міжособистісна атракція.

Психологічні засоби та механізми впливу в процесі спілкування і масовидні процеси. Зараження. Паніка: умови виникнення, динаміка протікання, вплив на панічну поведінку. Навіювання (сугестія). Залежність від віку, авторитету сугестора. Мимовільне та довільне навіювання. Наслідкування. Теорія Г. Тарда, А. Бандури та ін. Переконання, його основні властивості та відмінності. Примус. Суспільна думка, її функції та форми вияву. Етапи формування. Масовий настрій. Чутки. Їх характеристики (інформаційна та експресивна). Джерела і умови виникнення. Особливості циркуляції чуток. Заходи протидії чуткам. Психологія пліток. Функції пліток. Мода, її особливості.

Основні характеристики соціальних груп. Специфіка соціально-психологічного підходу. Основні характеристики групи. Внутрішньогрупові комунікації. Параметри групи. Статус (соціальний та особистий). Соціальна роль, групові очікування (експектації). Рольові конфлікти. Групові норми та санкції. Класифікація груп.

Психологічні характеристики великих соціальних груп. Зміст та структура психології великої соціальної групи. Випадкові та власне соціальні групи. Спосіб життя групи. Складові частини структури психології великої соціальної групи. Концепція «соціальних уявлень» С. Московісі. Поняття менталітету. Особливості психології соціальних класів. Емоційна динамічна сфера класової психології. Класові потреби, інтереси. «Соціальні почуття». Психічний склад. Соціальний характер. Класова психологія та ідеологія. Психологічні особливості етнічних груп. Психічний вигляд нації. Поняття про національний характер, темперамент, здібності. Етнічний стереотип. Етноцентризм. Гендерні і вікові групи.

Стихійні групи і масові рухи. Загальна характеристика стихійних груп. Суспільна думка як фактор формування стихійних груп. Натовп, його соціально-психологічні особливості. Механізми розвитку натовпу, роль навіювання і зараження. Характеристики різних видів натовпу (випадковий або окказіональний, експресивний, конвенціональний, діючий). Рольова

структура учасників натовпу. Маса, її характерні ознаки. Механізми стихійної поведінки у масі. Маса та її ватажки. Розпад маси і звільнення індивіда. Публіка. Особливості зібраної і незібраної публіки. Соціальні рухи та їхні загальні риси. Особливості терористичних рухів. Механізми приєднання до руху і мотиви участі у ньому. Співвідношення позицій більшості й меншості. Проблема лідерів соціального руху.

Проблеми малої групи у соціальній психології. Історичні аспекти вивчення малої групи. Визначення малої групи. Первинні і вторинні, формальні та неформальні, групи членства та референтні групи. Основні напрямки дослідження малих груп в історії соціальної психології. Соціометричний напрямок (Дж. Морено). Соціологічний напрямок (Е. Мейо). Школа групової динаміки (К. Левін).

Психологія малих соціальних груп. Динамічні процеси і їх роль у формуванні малої групи. Феномен групового тиску. Конформізм, «соціальний вплив». Зовнішня і внутрішня конформність. Негативізм. Дослідження конформності С. Ашем. Типи поведінки (А.В. Петровський). Інформаційний та нормативний груповий вплив (М. Дойч, Г. Джеральд). Вплив меншості. Групова згуртованність. Дослідження у соціометричному напрямку. Підходи до вивчення Л. Фестінгера, Т. Ньюкома, А. Бейвеласа. Дослідження згуртованності А.В. Петровським.

Лідерство і керівництво. Відмінності понять лідер і керівник. Теорії походження лідерства («теорія рис», «ситуаційна теорія лідерства», системна теорія лідерства). Стилi лідерства. Дослідження К. Левіна, Р. Ліппіта, Р. Уайта. Формальний та змістовний боки авторитарного, демократичного та ліберального (попускального) стилів лідерства. Проблема співпадання «офіційного» і «неофіційного» лідерів. Процес прийняття групового рішення. Роль групової дискусії, її закономірності, форми (нарада, «брейн стормінг», синектика). Позитивне і негативне групового прийняття рішення і групова поляризація. «Зсув ризику» (Дж. Стоунер). «Груповий дух» (огруплення мислення). Ефективність

групової діяльності.

Психологія міжгрупових відносин. Історія досліджень міжгрупових відносин. Дослідження Г. Лебона, Т. Адорно, М. Шеріфа, А. Тешфела. Природа міжгрупового сприймання. Роль стереотипів. Гендерні стереотипи. Експериментальні дослідження психології міжгрупових відносин.

Проблема особистості у соціальній психології. Специфіка соціально-психологічного підходу до розуміння особистості. Відмінності підходів у соціології і психології. Розподіл проблематики особистості у загальній і соціальній психології. Комунікативні властивості особистості. Механізм перцептивного захисту. Ефект «очікування». Феномен когнітивної складності. Поняття про соціалізацію. Підходи У. Бронфенбренера, Г. Тарда, Т. Паронса, Г.М. Андреевої. Співвідношення понять соціалізація, виховання, адаптація.

Структура соціалізації (зміст, ширина). Локус контролю (Д. Роттер). Вплив національної психології. Засоби соціалізації за Е. Фромом (мазохізм, садизм, деструкція, конформізм). «Одномірна людина» (Г. Маркузе). Механізм соціалізації. Фактори соціалізації. Стадії процесу соціалізації за Н.В. Андреєнковою та Я.І. Гілінським (дотрудова, трудова, післятрудова). Психоаналітичний підхід до стадій соціалізації. Підхід Е. Еріксона. Критерії соціалізованості особистості. Інститути соціалізації (сім'я, дошкільні дитячі заклади, школа, трудовий колектив).

Соціальна установка. Дослідження соціальної установки у загальній психології (Д.Н. Узнандзе, І.Н. Мясіщев, А.Н. Леонтьєв, А.Г. Асмолов). Становлення проблеми аттитюда в соціальній психології (У. Томас та Ф. Знанецький). Дослідження Г. Олпорта. Вимірювання аттитюдів (Л. Тьорнстоун). Функції та структура аттитюда.

Формування та зміна соціальних установок. Дослідження у традиціях біхевіоризму (К. Ховланд) та когнітивізму (Ф. Хайдер, Т. Ньюком, Л. Фестінгер). Теорія когнітивної рівноваги Ф. Хайдера. Теорія когнітивного дисонансу Л. Фестінгера. Теорія самосприйняття С. Бема. Зв'язок між

установкою та поведінкою. “Парадокс Р. Лап’єра” і його пояснення (погляди М. Рокіча, Д. Каца і Є. Стотленда, М. Фішбайна, В.А. Ядова).

Особливості прикладного дослідження в соціальній психології. Статус прикладного дослідження в сучасній науці. Відмінності фундаментального та прикладного дослідження. Специфіка прикладного дослідження в соціальній психології. Ролі психолога-практика (експерт, консультант, вчитель). Дослідження психологічного клімату колективу. Розвиток організації. Масова комунікація та реклама.

ВІКОВА ПСИХОЛОГІЯ

Введення в психологію розвитку. Предмет вікової психології. Предмет психології розвитку. Взаємозв’язок психології розвитку з іншими науковими дисциплінами. Розділи психології розвитку. Методи психології розвитку: специфіка спостереження й експерименту, близнюковий метод, метод вікових зрізів, лонгітюдний і біографічний методи. Історія розвитку вікової психології.

Проблема психічного розвитку. Показники психічного розвитку, розвиток пізнання, формування системи відносин, оволодіння системою практичних і розумових дій. Чинники психічного розвитку, спадковість і середовище, активність. Біологенетичні і соціогенетичні теорії розвитку. Теорії конвергенції.

Періодизація психічного розвитку. Необхідність і значення періодизації. Приклади періодизацій. Можливі критерії періодизації. Приклади періодизацій, які побудовані на різних критеріях: П. Блонський, З. Фрейд, О. Леонтьєв, В. Штерн. Точка зору Л. Виготського на періодизацію психічного розвитку. Поняття про новоутворення, кризові періоди. Періодизації Д. Ельконіна, Е. Еріксона.

Вік немовляти. Період новонародженості як частина віку немовляти, своєрідність психічного життя новонародженого. Теорії травми народження. Критерії переходу від новонародженості до грудного періоду. Психологічні особливості дитини грудного періоду: фізичний розвиток,

розвиток моторики, рефлексорної діяльності, відчуття, сприймання, пам'яті, мислення, уваги, емоцій, вольової сфери, мовлення. Ознаки предметних дій, їх розвиток. Спілкування з дорослими. «Страх семимісячних», значення цього явища для когнітивного і особистісного розвитку дитини.

Раннє (переддошкільне) дитинство. Криза одного року. Причини і особливості протікання новоутворення кризи, розвиток моторики, освоєння ходи, її значення для когнітивного розвитку. Розвиток психічних процесів і формування моральних норм. Розвиток психіки під час гри, її види. Особливості спілкування з дорослими. Криза 3-х років. Причина кризи і її прояви: негативізм, впертість, свавілля. Новоутворення кризи, сенсорний розвиток, формування сенсорних еталонів. Естетичні почуття. Пізнавальна активність і розвиток мислення. Роль казок у розвитку психіки. Види спілкування з дорослими (за Богуславською). Загальний розвиток особистості.

Молодший шкільний вік. Криза 7-ми років: причини, прояв, психологічне значення. Психологічний зміст готовності до навчання. Розвиток когнітивної та емоційно-вольової сфери, самосвідомості, мотивації та моральних норм. Взаємодія з вчителями та батьками. Спілкування з ровесниками, особливості дитячої дружби. Зміна ведучого виду діяльності, особливості навчальної діяльності молодшого школяра.

Підлітковий вік. Межі підліткового віку, співвідношення біологічних і соціальних чинників у розвитку, інтелектуалізація психічних процесів. Новоутворення в мисленні. Емоційна сфера. Криза 14 років. Почуття дорослості за Ельконіним. Причини кризи і шляхи її пом'якшення. Особливості самосвідомості, «уявна аудиторія», «Легенда про себе». Стосунки з однолітками, особливості дружби і кохання. Підліткові компанії: причини виникнення і функції. Спілкування з дорослими. Особливості різних видів діяльності.

Юнацький вік. Межі і періоди юнацького віку: «рання» і «пізня» юність. Розумовий розвиток. Можливості творчих досягнень. Емоційна

сфера, розширення діапазону інтелектуальних і моральних почуттів. Естетичні почуття. Формування самосвідомості і стійкого «образу Я». Формування життєвих планів і світогляду. Види деформування життєвих планів на основі незбалансованості ближньої і дальньої перспективи. Професійне самовизначення. Спілкування з однолітками, дружба і кохання. Спілкування з дорослими, конфлікти між поколіннями. Юнацька субкультура і її психологічне значення.

Зрілий вік. Межі і періоди зрілості: рання, середня і пізня, передпенсійний вік. Життєвий шлях людини і його вплив на онтогенетичну еволюцію. Спосіб життя як передумова і риса життєвого шляху. Події як сторона способу життя. Психічні процеси в зрілому віці (Ананьєв). Історична пам'ять, професіоналізація психічних процесів. Специфіка уяви в зрілому віці. Вікова динаміка творчої продуктивності дослідження Г. Лемана, Є.А. Александрова. Нормативні кризи зрілого віку у чоловіків і жінок. Криза «середини життя».

Психологічна геронтологія. Предмет психогеронтології. Поняття і фази геронтогенеза. Чинники старіння. Психологічні особливості чоловіків і жінок у період клімакса. Індивідуальні особливості старіння. Нормальна і патологічна старість. Психопатологія старіння. Поняття дивергентного типу старіння. Особливості переробки сенсорної інформації. Компенсаторні можливості психіки. Творча продуктивність у похилому віці. Вплив життєвого шляху й трудової діяльності на збереження психічних функцій. Стосунки з оточуючими. Самосвідомість у похилому віці. Чинники «образу Я», психологічний зміст виходу на пенсію. Думки і почуття, пов'язані із вмиранням.

МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ: КЛІНІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Особливості клініко-психологічної діагностики. Мета та основні завдання клініко-психологічного дослідження. Загальна характеристика етапів клініко-психологічного дослідження. Методи клінічної психології. Особливості проведення клінічного інтерв'ю. Експериментально-

психологічні методи дослідження. Завдання патопсихологічного дослідження, нейропсихологічного дослідження. Метод спостереження за поведінкою хворого в клінічній психології. Проективна психодіагностика у клінічній психології. Метод аналізу історії життя хворого (анамнез).

Психічне реагування особистості на хворобу. Суб'єктивна та об'єктивна важкість захворювання. Поняття внутрішньої картини хвороби (ВКХ). Складові ВКХ. Компоненти ставлення до хвороби: когнітивний, емоційний та поведінковий. Чинники суб'єктивного ставлення до хвороби. Вплив віку та статі на формування ставлення до хвороби. Індивідуальнопсихологічні особливості реагування на хворобу. Типологія реагування на хворобу А.Є. Лічко та Н.Я. Іванова.

Психологічні особливості хворих з різними соматичними захворюваннями. Особливості хворих з онкологічною патологією. Особливості реагування особистості на онкологічне захворювання. Акушерська й гінекологічна патологія. Специфіка діяльності психолога в гінекологічному відділенні. Терапевтична та хірургічна патологія. Специфіка діяльності психолога в хірургічному відділенні. Психологія хворих з ушкодженнями обличчя та тіла. Специфіка роботи психолога у дерматологічному відділенні. Психологічні особливості хворих з порушенням зору та слуху. Психологія хворих із психічними розладами. Специфіка роботи психолога у психіатричній лікарні.

Психологічні особливості хворих із невротичними розладами. Поняття психічної травми та стресу. Ознаки гострого стресового розладу. Поняття та чинники посттравматичного стресового розладу. Загальне поняття неврозу та невротичних розладів. Психодинамічна теорія розвитку невротичних розладів. Когнітивно-поведінкова теорія розвитку невротичних розладів. Неправильний стиль виховання як чинник формування невротичного розладу особистості. Невротичні реакції, невротичні стани і невротичний розвиток особистості. Клінічні прояви невротичних розладів. Класифікація невротичних розладів за МКХ-10. Фобічний розлад.

Генералізований тривожний розлад. Дисоціативний (конверсійний) розлад. Obsесивно-компульсивний розлад. Панічний розлад. Неврастенія. Особливості діагностики та корекції невротичних розладів.

Психосоматичні розлади і захворювання. Визначення поняття «психосоматичні розлади», «соматопсихічні розлади». Психосоматичні співвідношення в межах норми. Чинники розвитку психосоматичних розладів. Теорії виникнення психосоматичних розладів: Кортіковісцеральна концепція. Класичний психодинамічний підхід (З. Фройд, К. Юнг, А. Адлер), теорія особистісних профілів (Е. Дамбар), теорія психосоматичної специфічності (Ф. Александер), алекситемічна концепція (Рюш, Марті, де М'юзю), теорія психосоматичного Его (Аммот) та ін. Модель відмови від віри в майбутнє (“giving up” и “given up”) Джоржа Енгеля й Артура Шмале. Модель початкового порушення Михайла Балінта. Класифікація психосоматичних розладів та захворювань. Класичні психосоматичні захворювання. Психологічний аналіз психосоматичних розладів. Психологічний аналіз соматопсихічних розладів. Діагностика та корекція в психосоматиці.

Психологія лікувальної взаємодії та лікувального середовища. Психологічні особливості лікувального середовища. Поняття про госпіталізм. Психологія медичного працівника. Комунікативні компетентності лікаря. Професійні психічні деформації медичного працівника. Ятрогенія. Особливості взаємовідносин між хворими в ЛПЗ. Поняття «ідеального хворого» та «ідеального лікаря».

МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ: ПАТОПСИХОЛОГІЯ

Поняття психічної норми – психічної патології, психічного здоров'я – психічної хвороби. Особистість у системі біологічної та соціальної підструктур. Норма – патологія, здоров'я – хвороба. Підходи до розмежування психічної норми й психічної патології. Основні критерії загального здоров'я. Критерії психічного здоров'я відповідно ВООЗ. Ступені стану психічного здоров'я. Феноменологічні принципи медико-

психологічного дослідження. Нозологічний принцип у психіатрії. Діагностичні принципи–альтернативи. Етапи діагностичного процесу психічних хвороб. Симптом. Симптомокомплекс. Синдром.

Структура синдрому. Види синдромів. Характеристика етапів психічного захворювання. Особливості дослідження психічних сфер пацієнта. Значення спадковості, соціально-економічних, екологічних і психологічних факторів у формуванні психічних розладів. Значення стану адаптаційних механізмів для збереження психічного здоров'я. Основні патогенетичні механізми психічної патології. Клінікопсихопатологічне дослідження. Метод спостереження. Цілеспрямована клінічна бесіда: анамнез життя, анамнез захворювання (зі слів хворого та осіб, які знають хворого), описання психічного статусу. Етіологічний метод. Поведінкові прояви психічних розладів. Поняття адекватності, адаптації та критики свого стану. Особливості психіатричної документації (історія хвороби, довідки та ін.) та її аналіз. Синдромологічна та нозологічна класифікація психічної патології (за клінічними формами, тяжкістю порушень психіки, перебігом, етіологією та патогенезом).

Порушення відчуттів та сприймання. Розлади процесу сприймання. Порушення відчуттів: гіперестезії, гіпестезії, анестезії, сенестопатії. Порушення сприймань: ілюзії (афективні, вербальні, парейдолічні). Психосенсорні розлади: дереалізація, деперсоналізація, метаморфопсії. Галюцинації: зорові, слухові, нюхові, тактильні та ін.; прості та складні; справжні та псевдогалюцинації. Імперативні, коментуючі та нейтральні. Галюциноз. Гіпнагогічні та гіпнопомпічні галюцинації. Психофізіологічні основи розладів відчуттів, сприймань та уявлень. Способи виявлення. Вікові особливості.

Порушення пам'яті. Варіанти патології пам'яті. Дісмнезії. Гіпермнезії. Гіпомнезії. Амнезії. Варіанти амнезій. Варіанти парамнезій.

Порушення мислення та інтелекту. Розлади змісту мислення. Нав'язливі ідеї (думки). Варіанти нав'язливих думок: за механізмом

виникнення, за змістом. Надцінні думки. Варіанти надцінних думок. Переоцінювання біологічних якостей своєї особистості. Переоцінювання психологічних якостей своєї особистості або її творчості. Переоцінювання соціальних факторів. Маячні думки. Класифікація маячних думок. Послідовні стадії (етапи) формування маячні. Варіанти маячних думок. Варіанти розладів форми асоціативного порушення. Порушення мислення за темпом (прискорення, сповільнення, зупинка). Порушення рухливості мислення (деталізація, ґрунтовність, в'язкість). Порушення цілеспрямованості мислення (витіюватість, зісковзування, резонерство, різноплановість, аморфність, розірваність, логічна). Порушення граматичної будови мислення (розірваність граматична, незв'язність, мовні стереотипи, псевдопоняття, ущільнення понять, неологізми).

Розлади емоцій. Типи патологічного емоційного реагування (кататимний тип, голотимний тип, паратимний тип, експлозивний тип, дементний тип). Варіанти емоційних розладів. Позитивні емоційні розлади. Патологія чуттєвого тону (емоційна гіперестезія, емоційна гіпестезія). Патологія емоційних станів, відносин, реакцій (гіпотімія, гіпертімія, паратімія, порушення динаміки емоцій, патологічний афект). Негативні емоційні розлади. За екстенсивністю (звуження емоційного резонансу, емоційна патологічна інверсія). За інтенсивністю (емоційне нівелювання, збліднення емоцій, емоційна тупість).

Рухово-вольові розлади. Зниження вольової активності. Гіпобулія (абулія). Підвищення вольової активності (гіпербулія). Спотворення вольової активності (парабулії, імпульсивна дія, імпульсивні потяги). Психомоторні розлади. Гіпокінезії (паралічі й парези; різновиди ступору: афективний, істеричний, депресивний, галюцінаторний, апатичний; кататонічний.). Дискінезії (ехопраксії, ехолалії, стереотипії, парамімія). Гіперкінези, різновиди психомоторного збудження (істеричне, маніакальне, галюцинаторно-маячне, гебефренічне, кататонічне, епілептиформне). Розлади потягів. Варіанти розладів потягів. Посилення потягів: булімія,

полідіпсія, гіперсексуальність. Послаблення потягів: анорексія, гіпосексуальність. Викривлення потягів: поліфагія, амбітендентність, негативізм, статеві збочення, канібалізм. При відсутності «боротьби мотивів»: суїцидоманія, kleптоманія, дромоманія, піроманія. Спотворення інстинктів. Порухення харчового інстинкту. Порухення статевого інстинкту (парафілії). Розлади інстинкту самозбереження.

Розлади уваги й інтелекту. Порухення обсягу, спрямованості уваги, надмірна тугорухливість, виснажуваність уваги. Набуте недоумство (деменція). Тотальне недоумство. Лакунарне недоумство. Клініко-нозологічна класифікація розладів інтелекту. Деменція через судинні захворювання мозку. Стареча недоумкуватість. Деменція через шизофренію (транзиторне недоумство). Епілептична деменція. Пресенильні деменції. Травматичне недоумство. Розлади інтелекту через психогенії.

Розлади свідомості. Чотири ознаки ясної свідомості. Клінічні критерії ясної свідомості. Загальні ознаки потьмареної свідомості. Синдроми порушеної свідомості. Виключення свідомості (кома, сопор, оглушення). Затьмарення свідомості (делірій, онейроїд, аменція, смеркове затьмарення свідомості). Порухення самосвідомості (неадекватна самооцінка, дереалізація, деперсоналізація, психічні автоматизми, маячні розлади самосвідомості, розпад самосвідомості).

Патопсихологічні регіст-синдроми. Патопсихологічний і психопатологічний синдроми. Продуктивні психопатологічні синдроми. Негативні психопатологічні синдроми. Класифікація патопсихологічних і психопатологічних синдромів. Шизофренічний патопсихологічний синдром. Афективно-ендогенний патопсихологічний синдром. Олігофренічний патопсихологічний синдром. Екзогенно-органічний патопсихологічний синдром. Причини розвитку психоорганічного синдрому. Ендогенноорганічний патопсихологічний синдром. Особистісно-аномальний патопсихологічний синдром. Психогенно-психотичний патопсихологічний синдром. Психогенно-невротичний патопсихологічний синдром.

ПСИХОДІАГНОСТИКА

Історія розвитку психодіагностики. Класифікація розділів психодіагностики: загальна психодіагностика, її мета і завдання, взаємозв'язок з експериментальною психологією, психологією особистості, математичною статистикою і психометрикою.

Психодіагностика й експериментальна психологія (Г. Фехнер, В. Вундт). Плив диференціальної психології на становлення традиційної психодіагностики та її предмет. Внесок Ф. Гальтона, В. Штерна в розвиток психодіагностики. Математична статистика як третє джерело виникнення і розвитку психодіагностики (К. Пирсон, Ч. Спирмен, Л. Терстоун). Коротка історія вітчизняної психодіагностики.

Проблема предмета психодіагностики. Три основних підходи до предмета психодіагностики: теорія особистісних диспозицій, ситуаціонізм, інтеракціонізм. Теорія особистісних диспозицій, її суть і основні форми реалізації. Теорія рис і теорія типів. Г. Олпорт як засновник теорії рис. Поняття риси, класифікація рис. Предмет психодіагностики з позиції цього напрямку. Використання теорії рис у психодіагностиці особистості й інтелекту. Деякі підходи щодо «мінімуму» рис, які можна застосувати в психодіагностиці (Р. Кеттел, Г. Айзенк, П. Коста, Р. Мак-Крає й теорія «Великої п'ятірки»).

Теорія типів, її суть і відмінності від першого підходу. Типологічний підхід у дослідженні особистості. Переваги теорії особистісних диспозицій і відмінності від першого підходу. Ситуаціонізм як альтернативний підхід у діагностиці. Предмет психодіагностики з позиції інтеракціонізма. Порівняння з позицій номотетичного й ідеографічного підходу.

Процедура створення теста. Визначення теста. Ознаки «доброго» теста, мета його створення. Теоретичне й операціональне визначення. Вибір шкал і типу завдань у залежності від характеру відповіді. Вимоги формулювання завдань. Аналіз пунктів теста. Труднощі і дискримінантивність завдань. Основні способи підрахунку. Надійність

теста. Її визначення. Коефіцієнт і індекс надійності. Помилка вимірювання. Ре-тестова надійність і засоби її визначення. Надійність паралельних форм, за однорідністю (коефіцієнти Спирмена-Брауна, Кронбаха, Кюдера-Ричардсона). Надійність відносно експериментатора. Інтерпретація коефіцієнта надійності.

Валідність тестів. Види валідності: конструктивна, емпірична, змістовна. Емпіричні процедури підрахунку конструктної валідності, факторна валідність, введення експериментальної змінної. Конвергентна і дивергентна валідність, введення експериментальної змінної та інші засоби підрахунку.

Види критеріїв. Засоби визначення критеріальної валідності. Актуальна і прогностична валідність. Контамінація критерія. Валідність за змістом. Очевидна валідність інтерпретація коефіцієнтів валідності.

Нормування тестових результатів. Поняття абсолютного й відносного виміру в психології. Можливість абсолютного вимірювання. Проблема нормального розподілу тестових оцінок. Відносний характер тестової оцінки. Нормативний вимір у шкалі порядку: процентільні шкали. Нормативне вимірювання в шкалі інтервалів.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Методологія науки. Методологічні принципи в експериментальній психології. Теорія і наукове знання. Методологія науки. Рівні методології. Основні методологічні проблеми. Функції методології. Загальнонаукові, загальнопсихологічні і спеціальні методологічні принципи. Ієрархія методологічних принципів ЕП. Наукова проблема. Базові характеристики наукової проблеми. Теорія, гіпотеза й факти в структурі психологічного знання. Функції теорії та практики. Теорія як реконструкція реальності. Наука й наукове знання. Критерії істинності наукового знання: верифікованість і фальсифікація.

Класифікація методів психологічного дослідження. Класифікація методів психологічного дослідження за етапами дослідження. Класифікація

методів психологічного дослідження на основі способу взаємодії. Класифікація емпіричних методів психологічного дослідження за дослідницькою метою.

Експеримент як основний метод дослідження. Експериментування як спеціальний метод емпіричного дослідження в психології. Метод експерименту в широкому й вузькому розумінні. Спостереження й вимір як умова реалізації експериментального методу. Психологічний експеримент і природниче – науковий експеримент. Види експерименту. Основні риси експериментальних досліджень. Типологія експериментальних досліджень.

Структура психологічного експерименту. Залежні та незалежні змінні. Структура експерименту: Види перемінних. Типологія незалежних змінних. Контроль незалежної перемінної і проблема експериментального впливу. Перемінні “ситуаційні” та “особистісні”. Види залежних змінних у психологічному експерименті (за способом виміру та за сукупністю ознак. Базові характеристики залежних змінних. Показник, який фіксується, та базисний процес. Додаткові перемінні. Комплексні незалежні перемінні.

Гіпотези та форми контролю в психологічному експерименті. Система гіпотез, що перевіряються в психологічному експерименті. Ознаки науково правильної гіпотези. Основні правила висунення гіпотез. Типологія гіпотез. Проблема контргіпотези та конкуруючої гіпотези.

Форми експериментального контролю: контроль за допомогою експериментальних схем; контроль типів перемінних; первинний контроль. Приклади експериментальних схем. Проблема ідентичності експериментальних умов.

Валідність психологічного експерименту. Проблема контролю в експерименті. Планування як засіб підвищення валідності. Типологія валідності психологічного експерименту (внутрішня, зовнішня, конструктна, операційна валідності). Валідність експерименту та валідність висновків. Фактори, що загрожують валідності експерименту (артефакти).

Факт і артефакт у експерименті. Контроль артефактів. Операціоналізація змінних. Процедури впливу особистості впливу особистості учасника. Процедури контролю особистості експериментатора, еквівалентності груп, ефекту послідовності, константності умов. Особливості контролю в експерименту з малим N. загальні правила контролю загроз валідності експерименту.

Класифікація експериментальних планів. Типи експериментальних планів за способом представлення незалежної змінної, за критерієм кількості груп та умов проведення, за критерієм кількості експериментальних впливів, за критерієм істинності експерименту. Зв'язок експериментальних планів і факторів, що загрожують валідності експерименту. Символи та графічні позначення, що використовуються під час аналізу планів експерименту (схема аналізу).

Поняття про якісні та кількісні експериментальні плани. Особливості планів за способом представлення незалежних змінних. Проблеми, пов'язані з прийняттям рішення про спосіб представлення незалежної змінної. Поняття про внутрішньогрупові та міжгрупові експериментальні плани. Переваги і недоліки міжгрупових та внутрішньо групових планів.

Доекспериментальні плани. Аналіз одиничного випадку. Попереднє та підсумкове тестування. Плани істинних експериментів у психології.

Кореляційне дослідження. Кореляційний підхід та експериментальне дослідження. Плани кореляційних досліджень. Установлення кореляційних залежностей. Поняття про третю змінну. Інтерпретація коефіцієнта кореляції: напрямок причинного впливу, вплив третіх змінних, складність співвідношень, складність конструктів, нелінійність і форма маргінальних розподілів, обмеження діапазону варіативності змінних. Інтерпретація відсутності зв'язку.

Крос-культурний експеримент. Крос-культурний експеримент як варіант квазіексперимента. Типи крос-культурних досліджень. Типи

контролю змінних. Проблеми вибірки. Валідність крос-культурних досліджень.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бігун Н.І. Соціальна психологія: навчально-методичний комплекс дисципліни. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2011. 108 с.
2. Бондарчук О.І. Експериментальна психологія: курс лекцій, Київ: МАУП, 2003. 120 с.
3. Бурлачук Л.Ф., Словарь-справочник по психодиагностике. СПб.: Питер, 2008.
4. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. К.: Каравела, 2007. 400 с.
5. Варій М.Й. Загальна психологія: підручник для студ. психол. і педагог. спеціальностей. К.: «Центр учбової літератури». 2007. 322 с.
6. Васюк К.М. Експериментальна психологія: теоретичні та прикладні аспекти: навчальний посібник. Вінниця, 2020. 378 с.
7. Васянович Г.П. Основи психології: навчальний посібник. К.: Педагогічна думка, 2012. 114 с.
8. Власова О.І. Соціальна психологія організацій та управління: підручник для ст-в вузів. К.: Центр учбової літератури, 2010. 398 с.
9. Галецька І. Клініко-психологічне дослідження: навч. посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 242 с.
10. Гальчук О.Я. Клінічна психологія: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів]. К.: Атіка, 2012. 216 с.
11. Дідковська Л.І. Психосоматика: основи психодіагностики та психотерапії: навч. посібник. Л.: Вид. центр ЛНУ імені І. Франка, 2010. 264с.
12. Дуткевич Т.В. Загальна психологія: теоретичний курс (навчальний посібник). Київ, 2019. 388 с.
13. Ільїна Н., Мисник С. Загальна психологія: теорія та практикум. Київ, 2017. 478 с.
14. Корнілова Т.В. Експериментальна психологія: підручник. Київ, 2014. 325 с.

15. Кравчук С.Л. Експериментальна психологія: теорія і практика психологічного експерименту: підручник. Київ, 2008. 287 с.
16. Кушнір Ю.В. Вікова психологія: опорний конспект лекцій. Донецьк: ООО «КИЦ», 2013. 105 с.
17. Кушнір Ю.В. Психодіагностика. Навчальний посібник. Донецьк: ООО «КИЦ», 2012. 346 с.
18. Максименко С.Д. Загальна психологія: підручник. Київ, 2019. 272с.
19. Максименко С.Д. Медична психологія. Вінниця: Нова Книга, 2008. 520 с.
20. Максименко С.Д., Носенко Е.Л. Експериментальна психологія: підручник. Київ, 2019. 360 с.
21. Мартинюк І.А. Патопсихологія. Практикум [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів]. К.: Каравела, 2017. 184 с.
22. Маруненко І.М. Психофізіологія: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.]. К. : Київський ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. 408 с.
23. Москаленко В.В. Соціальна психологія. Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
24. Никоненко Ю.П. Клінічна психологія: навчальний посібник. Київ: КНТ, 2016. 368 с.
25. Оверчук В.А. Патопсихологія: навчальний посібник для підготовки до екзамену. Вінниця: ЦОП «Документ Принт», 2018. 220 с
26. Оверчук В.А. Патопсихологія з основами психіатрії. Вінниця: ЦОП «Документ Принт», 2018. 384 с.
27. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія: навчальний посібник. К.: Академвидав, 2010. 649 с.
28. Павелків Р.В. Загальна психологія. Підручник. К.: Кондор, 2009. 576 с.
29. Поліщук В.М. Вікова та педагогічна психологія: навч.-метод. посібник для студ. вищих навч. закладів. Суми: Унів. кн., 2006. 219 с.

30. Сергієнкова О.В. Загальна психологія. Київ, 2019. 296 с.
31. Скребець В.О. Основи психодіагностики. Навчальний посібник. К.: Видавничий дім «Слово», 2003. 192 с.
32. Скрипченко О.В., Долинська Л.В., Огороднійчук З.В. Загальна психологія: підручник. К.: Каравела, 2011. 178 с.
33. Терлецька Л.Г. Вікова психологія і психодіагностика: підручник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. 608 с.

Інформаційні ресурси

<http://appsychology.org.ua/index.php/ua/arkhiv-vydannia/tom-3>
<http://www.mps.kh.ua/archive/volumes>
<http://academia-pc.com.ua/product/203>
<http://www.medicom-mtd.com>